

NEUMANNÉ VIRÁG ILDIKÓ*

LIBERALIZÁCIÓS TÖREKVÉSEK AZ AGRÁRKERESKEDELEM PIACÁN

1. VILÁGKERESKEDELMI TÁRGYALÁSI FORDULÓK A WTO-BAN

A jövő mezőgazdaságának alakulását alapvetően a népesség- és jövedelemnövekedés által meghatározott kereslet fogja meghatározni, de jelentős tényezők lesznek: az olajárak alakulása, az éghajlatváltozás, az állat- és növénybetegségek előfordulása, az agrárhatalmak (EU, USA) agrárpolitikájának változása és a WTO dohai fordulójának agrármegállapodása.

Az agrárkereskedelem fontos kérdése az egyezményekkel szabályozott multilaterális világkereskedelem. Az egyik legkényesebb terület a mezőgazdaság, ahol az exporttámogatások, belső támogatások, és a magas vámok alkalmazása erős kereskedelemtorzító hatást gyakorol az agrártermékek világpiaci kereskedelmére. A WTO tagságának bővülésével, az egyre bonyolultabbá váló érdekviszonyokkal és a fejlődő országok fokozódó aktivitásával nehéz mindenki számára kielégítő megoldásokat találni.

Az Egyesült Államok és India nézeteltérése miatt, kompromisszum hiányában megszakadtak a WTO dohai kereskedelmi fordulója lezárására irányuló genfi tárgyalások 2008 júliusában. A WTO-ban folyó kereskedelmi tárgyalások nem technikai kérdések, hanem lényegi nézeteltérések miatt jutnak időről időre zsákutcába. A genfi WTO csúcs reménytelinek indult, miután a fejlett államok két kulcsfontosságú kérdésben is kedvező ajánlatot tettek a fejlődőeknek. Az Egyesült Államok a korábban nagyobb mértékben volt hajlandó csökkenteni mezőgazdasági vámtarifáit, az EU pedig engedményeket tett az ACP-országok banántermelőinek. A megállapodás végül a fejlődő országoknak nyújtandó különleges biztonsági mechanizmus (a védzáradék aktiválásával alkalmazható rendkívüli agrárvámtarifa mértéke importdömping vagy az árak esése esetére) kapcsán futott zátonyra. Az ellentétek azáltal váltak kibékíthetlenné, hogy egyes országok az Egyesült Államok vezetésével minél magasabban akarták ennek a mértékét meghatározni, miközben az indiaiak és a kínaiak lefelé húzták azt.

1.1. *Uruguay-forduló (1986–1993)*

A kilencvenes évek közepéig 8 alkalommal került sor világméretű kereskedelmi tárgyalásokra, de az Uruguay-forduló volt az első, amelynek során kísérlet történt az agrár-világkereskedelem átfogó szabályozására.

A tárgyalások során két nagy országcsoport került egymással szembe. Az Egyesült Államok mellett álltak a Cairns-csoport országai, melyek az exporttámogatások öt

* Pannon Egyetem, Alkalmazott Gazdaságtan Tanszék egyetemi tanársegéd, PhD-hallgató.

éven belüli eltörlését, és a kereskedelmet torzító belső támogatások 75%-os csökkentését követelték. Az EU, az EFTA, Japán, és a legtöbb élelmiszerimportőr fejlődő ország ellenezte a teljes liberalizációt.

Létrejött a mezőgazdasági megállapodás (agreement on agriculture), és a Blair House Megállapodás I-II. Nagy jelentőségű volt a *de minimis* szabály és a békeklauzula rögzítése. A *de minimis* szabály szerint nem kell csökkenteni a mezőgazdasági támogatásokat, ha a termékspecifikus támogatás összértéke nem haladja meg az adott termék teljes termelési értékének 5%-át (a fejlődő országoknál 10%-át). Ugyanez érvényes a nem termékspecifikus támogatásokra is, ha nem érik el a teljes mezőgazdasági termelés értékének 5%-át (a fejlődő országoknál 10%-át). A békeklauzula (13. cikkely) szerint nem kezdeményezhető vita a WTO vitarendezési rendszerében, ha a támadni kívánt agrárpolitikai intézkedések nem mondanak ellent a mezőgazdasági megállapodás rendelkezéseinek.

A nemzetközi agrárkereskedelem tényleges alakulását tekintve megállapítható, hogy az egyes országok belső piacai továbbra is viszonylag zártak, a vámok továbbra is magasak maradtak, a piaci hozzáférés lehetősége alig változott. Érdemlegesen nem változott a mezőgazdasági támogatások szintje sem. A nemzeti támogatások belső arányai azonban már közvetlenül a megállapodások megszületése után pozitív irányban mozdultak el. Számottevően nőtt a kereskedelmet közvetlenül nem befolyásoló támogatások aránya, míg a sárga dobozba sorolható támogatások aránya és volumene csökkent. Az exporttámogatások a megállapodásoknak megfelelően csökkentek. Inkább a nagy exportáló országok kerültek előnyösebb helyzetbe az exporttámogatások csökkentésének következtében, a fejlődő országok nem jutottak kimutatható előnyökhöz, de helyzetük romlása sem következett be.

1.2. A liberalizálással kapcsolatos kérdések három csoportja: piacra jutás, belső támogatás és exporttámogatás

A belső támogatásokat (AMS) három dobozba sorolták. A zöld dobozba azok a támogatások kerültek, amelyeknek nincs kereskedelmet torzító hatásuk, a kék dobozba azok a támogatások kerültek, amelyek a támogatást a termelési szint csökkentéséhez, vagy állandó szinten tartásához kötik. A zöld dobozhoz hasonlóan ezeket a támogatásokat sem kell csökkenteni. A sárga dobozba került támogatások esetében végre kell hajtani az előírt csökkentéseket, mivel ezek a támogatások (ár-szabályozás és segélyek) hatással vannak a termelt mennyiségre, és torzítják a kereskedelmet.

2. DDA (DOHA DEVELOPMENT AGENDA)

2001 novemberében Dohában sokoldalú kereskedelmi tárgyalássorozatot (Doha forduló) kezdtek a WTO tagjai a világkereskedelem további liberalizálása érdekében. A tárgyalások kiterjedtek a mezőgazdasági politikák (az exportszubszenció, a belső támogatások és az agrárvámok) liberalizálására, a WTO-szabályok (így a dömping- és szubszencióellenes intézkedések alkalmazására irányuló rendelkezések) felülvizsgálatára, az ipari termékek vámjainak és nem vámjellegű akadályainak mérséklésére, a szolgáltatás-kereskedelemre, a földrajzi eredetnevek védelmének erősítésére. A fordulót kezdettől fogva a fejlődő országoknak biztosítandó speciális és kedvezményes elbánás különböző területeken történő erősítésének szentelték. A fejlettebb fejlődő országok erre hivatkozva gyakorlatilag elzárkóztak az érdemi piacnyitástól, még a leggyengébb fejlődő országok érdekében sem ösztönöztek kereskedelemkönnyítő lépéseket.

2.1. Eredmények

Az EU és az Egyesült Államok a belső támogatások, a vámok és a *de minimis* csökkentésében egy véleményen voltak. Az exporttámogatások csökkentésekor két csoportra osztották a termékeket. A fejlődő országok számára nagy jelentőséggel bíró termékek esetében megszüntetnék az exporttámogatásokat, de azt nem konkretizálták, hogy mennyi idő alatt. A többi termék esetében százalékos csökkentést javasolnak, a pontos érték megadása nélkül. A megállapodás foglalkozik az export-hitelek, az élelmiszersegély és az állami kereskedő vállalatok kérdésével is, viszont nem érinti a békeklauszula meghosszabbítását és a „nem kereskedelmi megfontolásokat” (non trade concerns).

2.1.1 STUART HARBINSON javaslata

STUART HARBINSON, a mezőgazdasági tárgyalások vezetője készített egy összesített javaslatot, ami azonban nem nyerte el a WTO tagországainak tetszését. Ez nem meglepő, mivel a javaslat szerint az exporttámogatásokat 10 év alatt teljesen le kellene építeni; a sárga dobozos támogatásokat 60%-kal kellene csökkenteni; a kék dobozos támogatásokat vagy besorolnák a sárga dobozosok közé, vagy felső határt szabnának ezeknek a támogatásoknak, amit 5 év alatt 50%-kal csökkentenének; a vámok csökkentése differenciált lenne, a magasabb tarifákat nagyobb mértékben kellene csökkenteni, mint az alacsonyakat. A javaslat a tárgyaló felek elé került az ötödik miniszteri konferencián, Cancunban (2003), de a tárgyalások még azelőtt megszakadtak, hogy érintették volna a mezőgazdaság kérdését.

2.1.2. A hongkongi miniszteri értekezlet

A hongkongi miniszteri értekezleten (2005) megegyezés (*framework paper*) született arról, hogy 2013-ig végrehajtják az agrártermékekre az exporttámogatások valamennyi formájának progresszív és párhuzamos felszámolását. E vállalás jelentős részét az implementációs időszak közepéig (tehát várhatóan 2010 végéig) remélik teljesíteni. A fejlődő országok további öt évig, 2018 végéig tarthatnak fenn bizonyos formájú agrárexport-támogatást.

A piacra jutás tekintetében a *framework paper* meghatározta, hogy a vámok csökkentésére négy sávban kerül sor, de sem a sávhatárookra, sem a csökkentés mértékére nem tartalmaz utalást. Elismeri az ún. érzékeny termékek kezelésének szükségességét, de nem rögzíti sem ezek számát, sem a csökkentett mértékű vámmérséklés paramétereit.

A fejlett országoknak – tartósan és autonóm alapon – 2008-ig (de nem később, mint a tárgyalási eredmények végrehajtási időszakának megkezdéséig) vám- és mennyiségi korlátozásoktól mentes behozatali rendszert kell bevezetniük a legkevésbé fejlett fejlődő országok (LDC – Least Developed Countries) termékeire.

A belső támogatásokat tekintve a tárgyaló felek megállapodtak arról, hogy a sárga doboz esetében emeletes formulát alkalmaznak, termékenkénti AMS plafonokkal, a zöld dobozt felülvizsgálják, a kék dobozt az USA igényei szerint terjesztik ki és maximálják a bruttó termelési érték 5%-ában.

2.2. Egyensúlytalanságok a mezőgazdasági szektoron belül

A földrajzi eredetnevek védelmének területén semmilyen előrelépésre nem került sor.

Az egyensúly megteremtésének lehetőségére negatív kihatással lehet majd a későbbiekben az a döntés, amely szerint a fejlődő országok maguk választhatják ki a

speciális (érzékeny) termékeik számát és jogosultak lesznek különleges védintézkedések alkalmazására (SSG – Special Safeguard Clause). Nincs utalás arra, hogy hasonló védintézkedést a fejlett országok alkalmazhatnak.

Az EU eddigi rugalmasabb, egyoldalú engedményekre épülő taktikája (AGENDA 2000 és CAP reformja – FISCHLER javaslata alapján), nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, sőt inkább radikalizálta a partnereket. Az „Everything but arms” (EBA) keretében vám- és kvótamentes elbánást alkalmaz az LDC-országokból származó minden termékre, kivéve a fegyvereket, lőszereket, valamint három mezőgazdasági terméket (banán, rizs, cukor). Ez utóbbiakra 2009-ig kell a vámot megszüntetni.

Az EU egyoldalú koncessziói (pl. export-támogatások teljes felszámolása) a partnerekből nem a kilátásba helyezett engedmények megfelelő viszonzását, hanem újabb követelések megfogalmazását (az új uniós agrártámogatási rendszer leépítése, az agrárpiac védelmének jelentős csökkentése) váltotta ki. Az EU arra számított, hogy partnerei is (főleg USA, Ausztrália, Kanada) felszámolják az exporthitelek, élelmiszer-segélyek és állami kereskedelmi vállalatok útján nyújtott hasonló piactorzító támogatásaikat. Erre eddig az érintettek nem, illetve csak minimális mértékben mutattak hajlandóságot. Az EU-tagországok álláspontja a követendő taktikát illetően jelentősen megosztott. Az északi országok (elsődlegesen az Egyesült Királyság, Hollandia, Svédország) a Bizottságtól azt várják, hogy akár újabb egyoldalú (agrár-) engedmények nyújtásával is dinamizálja a tárgyalási folyamatot.

Az EU érdeklődése a multilaterális szabályozás és konfliktusmegoldás iránt nem csökken, sőt az Unió bővülései növelték nemzetközi alkuerejét, érzékenységét a nemzetközi kereskedelmi fejlemények iránt.

Az EU kereskedelmi kapcsolataiban kiemelkedő jelentőséggel bírnak az USA-hoz fűződő kapcsolatok. A konfliktusok megvitatásának évtizedek óta kialakultak a kétoldalú, valamint a GATT, később a WTO adta keretei. A WTO-ban folytatott, az EU részvételével zajló kereskedelmi viták csaknem fele az EU-USA viszonyt érinti, (hormonkezelt marhahús, GMO növények, versenypolitikai viták, acélkorlátozások, agrárliberalizáció a WTO-ban stb.) amelyek többségében az EU a panaszos fél, csak kisebb mértékben a bepanaszolt.[23]

Az EU-Kína viszonyban a konfliktuskezelés keretei jóval kevésbé stabilak. A kereskedelmi konfliktusok kiéleződése várható elsősorban olyan területeken, mint a versenyfeltételeket torzító kínai szabályozással szembeni fellépés (nem vámjellegű akadályok, közbeszerzések), szellemi tulajdonvédelem, a környezeti, szociális, munkavédelmi előírások szigorúbb betartatása.

Az Európai Unió és India bilaterális kapcsolataiban [7] viszonylag kevés a vita, multilaterális téren azonban a WTO dohai kereskedelmi fordulóján belül több téren is szembekerültek egymással. Meglehetősen eltérnek nézeteik az agrár- és a textiltermékek kereskedelmét illetően, és a szolgáltatáskereskedelem további liberalizálásában sem azonosak a nézeteik.

A fejlődő országok nagyobb része (Brazília és India vezetésével) a „fejlesztési középpontú” tárgyalásokra hivatkozva markáns igényeket támaszt a fejlett országokkal szemben, ugyanakkor továbbra is elutasítja a fejlődő országok közötti fejlettségi-versenyképességi alapú különbségtételt és így a rájuk vonatkozó érdemi liberalizációs köteleket. Magatartásuk gyakorlatilag blokkolja az ipari áruk piacra jutásával, a szolgáltatás-kereskedelemmel, a kereskedelem-könnyítéssel foglalkozó tárgyalócsoportok érdemi munkáját.

Az USA offenzív érdekei elsősorban a piacra jutási területen jelentkeznek, itt szorgalmazza erősen a tárgyalások felgyorsítását.

A belső támogatásoknál a sávcsökkentési kötelezettség alapja a támogatások abszolút nagysága, így az EU kerül a legmagasabb (65%-os) sávba. Az USA ugyanakkor egyelőre nem vállalja a tőle elvárt 55%-os csökkentési mértéket. A piacra jutásnál csak a vámcsökkentési módszer alapján látszik kialakulni egyetértés (4-4 sáv a fejlett és fejlődő országokra), de vitatottak a sávhatárok és a csökkentési mértékek. Az EU által egyes érzékeny termékekre igényelt rugalmasságot a tengerentúli agrárexportőrök elutasítják. A fejlődő országok mindhárom tárgyalási területen a kötelezettségek szinte minden egyes eleménél különleges bánásmódra tartanak igényt.

2.3. A DDA sikeres lezárása?

A piacvédelem legfőbb – s ma már egyetlen WTO-konform – eszköze a vám, amely azonban igen sok termék esetében továbbra is olyan magas, hogy kizárja harmadik országok termékeit. Leginkább a fejlődő országok exportőreit sújtja a vámeszkaláció megléte, vagyis az, hogy a feldolgozott termékeket magasabb vámmal sújtják, mint a nyerstermékeket és ez nagyban akadályozza magas hozzáadott értékű exportjuk fokozását. [8]

A fejlődő országok esetében még érdemes megjegyezni, hogy jelentős különbségek vannak a lekötött és az alkalmazott vámok értéke között. A magasabb lekötött értékből könnyű nagyvonalúan engedni, ha a valóban alkalmazott vámszint még jóval a „csökkentett” vámszint alatt van.

Egyelőre nem sikerült egyezsége jutni a vámcsökkentés mértékét illetően. A Doha-forduló lezárásához a mezőgazdasági területen egyensúlyteremtésre, az azon kívüli területeken pedig – különösen az ipari vámok csökkenése, a szolgáltatások kereskedelmének liberalizálása, a földrajzi eredetnevek védelme és a WTO szabályalkotás terén is – jelentős előrelépésre van szükség. Ehhez most nem az EU-nak, hanem a többi partnernek kell elmozdulnia eddigi álláspontjáról és megmutatni elkötelezettségét, felelősségtudatát és kompromisszum-készségét.

3. A WTO HATÁSA A KERESKEDELEMRE ÉS A KERESKEDELEMPOLITIKÁRA

ROSE (2002) a gravitációs modellt (TINBERGEN, 1962) használva elemezte, hogy a WTO valóban hozzájárul-e a kereskedelem növekedéséhez. Arra a következtetésre jutott, hogy a GATT/WTO ténylegesen nem növelte az országok közötti bilaterális kereskedelmet. Ugyanakkor a GSP jelentősen hozzájárult ahhoz. [9] A kereskedelem-politikát több mérőszámmal jellemzi, és mindegyik esetében az eredeti kérdésre keresi a választ a gravitációs modell segítségével. A mérőszámok az alábbi csoportokba sorolhatóak:

- 1) nyitottság;
- 2) kereskedelmi forgalmak ország-jellegzetességekhez igazítva;
- 3) vámok;
- 4) nem vám jellegű korlátok;
- 5) informális és kvalitatív mérőszámok;
- 6) összetétel indexek;
- 7) árhatást mérő indexek.

Megállapítja, hogy a GATT/WTO-tagok egy kis mértékben nagyobb gazdasági szabadsággal rendelkeznek, mint a nem-tagok. [10] 2005-ben pedig kimutatta [12], hogy az IMF, a Világbank és a WTO közül a Világbank az, amely jelentősen hozzájárul a kereskedelem növekedéséhez.

SUBRAMANIAN és WEI (2003 és 2007) a gravitációs modellt javítva, igaz csak korlátozott országcsoporthoz végzett statisztikai elemzést és az export-import összességének átlagolása helyett az exportot és importot külön függő változóként kezelve végzik el a vizsgálatot.[14] Négy aszimmetriát azonosítanak a WTO rendszerben.

Különbség van a fejlett országokra, illetve fejlődő országokra gyakorolt hatásban, az uruguayi forduló előtt és után csatlakozott országok esetében, az egyes szektorok között is eltérés van a WTO eredményeit illetően, ill. a tagoktól származó import, ill. a nem tagoktól származó import volumenhatását illetően is. A WTO új tagjai – akik az uruguayi forduló óta léptek be – jelentősen profitáltak a tagságból, importjuk 30%-kal nőtt a nem tagokhoz képest. A régi tagok helyzetében azonban nem következett be jelentős változás. Megkülönböztetett bánásmódjuk tehát tovább él.

Igaz, hogy ROSE megemlíti ezeket az eltéréseket, de nem vizsgálja őket empirikusan statisztikai modell alapján. Így SUBRAMANIAN és WEI eredményei mindenképpen meggyőzőek. A WTO/GATT akkor és csak akkor járult hozzá a kereskedelem növekedéséhez, amikor a működési szabályok ezt lehetővé tették.

A vámcsökkentő kereskedelmi fordulók hatására a WTO/GATT a fejlett ipari országok importját jelentősen, kb. 68%-kal növelte [14], a világ importját 8 milliárd dollárral (2007). A fejlődő országok esetében ez nem mondható el, importjukra nem volt jelentős hatással a WTO/GATT, az exportjukat azonban növelte. A fejlődő országok megkülönböztetett elbánásban részesültek a tárgyalások során, és a fejlett országok egyoldalúan csökkentették az importkorlátozásait a fejlődő országok vonatkozásában. A szerzők rávilágítottak a protekcionizmus és kereskedelem összefüggésére, és hangsúlyozták, hogy az import oldalon nagyobb szerepet kell adni, ill. a speciális és megkülönböztetett bánásmódot felül kell vizsgálni.

Az ipari országokban az erősen védett szektorok esetében (élelem, ruházat, cipő) a WTO-tagságnak nem volt hatása a kereskedelemre. Így a korábban hangsúlyozott fokozott piaci hozzáférés, és a szakmai és pénzügyi segítségnyújtás mellett a fejlődők kereskedelmi nyitásának is meg kell történnie. Ugyanígy a fejlett országok esetében a védett szektorok (ruházat, textil) esetében is a korlátok csökkentése, megszüntetése irányába szükséges elmozdulni, mert az mindenki számára előnyökkel jár, és végső soron ez a WTO multilaterális megközelítésének alapja. Figyelmeztetnek a „fogolydilemma” elkerülésére, ami azt jelentené, hogy egyoldalú lépéssel hátrányos cserearány-rontó hatást okozhat a vámcsökkentés, mint kétoldalú tárgyalásokkal.

DENZAU és KIM (2006) megállapítja, hogy a nem olajtermékek kereskedelmét pozitívan befolyásolja a WTO. A „nem GATT/WTO-tagok” esetében az olajárak emelkedése miatt is nőhetett a kereskedelem (az árak OPEC-ellenőrzés alatt vannak). Ha az olajtermékeket kivesszük a vizsgált áruk köréből, akkor e termékek kereskedelmének növekedésében kimutatható a GATT/WTO hatása. (23%-kal nőtt a kereskedelem a tagországok tekintetében (nem olaj) és 13,5%-kal a kívülálló országokkal folytatott kereskedelemben.) [16]

MATTHEWS (2006) GTAP modellel szimulálja a sikeres DDA tárgyalások hatását. Eltérő az eredmény a fejlett, illetve fejlődő (ezen belül is az EBA-országok), illetve az ACP-országok tekintetében [18]. Az eredmény attól is függ, hogy az ország a saját liberalizációját végrehajtja-e. A fejletteknél a kereskedelmi határok eltörlése nagyon ígéretes eredményekkel kecsegtet.

HERZ és WAGNER tanulmányában szintén a gravitációs modellt alkalmazva kimutatja, hogy a WTO-ban és a regionális kereskedelmi egyezményekben való tagság pozitív hatással van a bilaterális kereskedelemre, a GSP viszont nem. [20]

4. A GENFI CSÚCS 2008-BAN

A fejlett országok (EU, USA, Japán, Norvégia, Svájc) agrárgazdaságát még mindig a termeléshez viszonyítva magas, részben WTO-konform, részben pedig nem WTO-konform támogatások torzítják. A viták kereszttüzében a támogatások további csökkentése áll. Habár elvileg az USA és az EU is egyetért a támogatások csökkentésével, az EU ezt a kérdést összekapcsolná az ún. nem-kereskedelmi megfontolások (non-trade concerns) kérdésével s ragaszkodik az előző fordulón elfogadott formula, vagyis a zöld, a sárga, de különösen a kék doboz fenntartásához. A Cairns-csoport a legradikálisabb: a sárga és a kék dobozos támogatások 50%-os csökkentését és a zöld doboz tartalmának felülvizsgálatát követelik. [8]

Mindegyik fél azt az exporttámogatásfajtát tartja csökkentendőnek, amit maga egyáltalán nem alkalmaz, vagy amiből viszonylag keveset alkalmaz. Az USA egyetért a közvetlen exporttámogatások csökkentésével, de az állami exporthitel és -garancia intézményét továbbra is nemzeti hatáskörben hagyná. Az EU egyetért a közvetlen exporttámogatások csökkentésével, de az egyéb exporttámogatási formákat (exporthitel, élelmiszersegély, állami kereskedelmi vállalatok) is legalább olyan szigorúan szabályozná. [8].

Az EU, az Egyesült Államok, India, Kína, Brazília, Japán és Ausztrália képviselői kompromisszumot dolgoztak ki, de ebben egyes konkrét termékcsoportok helyzetét, illetve a szegényebb országok agrárimportjára vonatkozó védőmechanizmust nem sikerült megoldani. Washington ellenezte azt az India – és a támogató Kína, valamint Indonézia – által szorgalmazott javaslatot, hogy a nagy mezőgazdasági népességgel és nagy agrárimporttal rendelkező országok már előre védővámokat rögzíthessenek, amelyekkel gazdálkodóikat védhetik az olcsó mezőgazdasági import hirtelen növekedése esetén. Az Európai Bizottság újabb javaslata szerint az általános agrár-vámszintet 39% helyett 60%-kal kívánják csökkenteni. Továbbá az ún. speciális védintézkedést, mely bizonyos termékek behozatalának részleges korlátozását jelenti, csak a baromfiúsra és a cukorra terjesztenék ki, szemben a korábbi javaslattal, melyben többek között a vaj, a marhahús és a zöldség-gyümölcs is szerepelt, és ezt is csak 7 évig tartanák fenn. Az európai termékeket védő behozatali vámok mérséklése a hazai termelőkön túl a fogyasztókat is súlyosan érintené, ugyanis az uniós tagállamokban olyan szigorú élelmiszerbiztonsági szabályokat léptettek életbe, melyeket a potenciális importőr országok nem alkalmaznak. Olyan, harmadik világból érkező élelmiszerek érkeznének az EU-ba, melyek nem felelnek meg az uniós előírásoknak.

5. A MAGYAR KORMÁNY ÉS A MAGYAR AGRÁR-ÉRDEKKÉPVISELETEK VÉLEMÉNYE AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG JAVASLATÁRÓL

A szabad kereskedelem bevezetése legalább félmillió európai álláshely megszűnésével és az agrárjövedelmek csökkenésével járna (kb. évi 30 milliárd euró). Inkább a nagy exportőr országoknak kedvezne, mint pl. USA, Ausztrália, Brazília.

A dohai fordulóban az Európai Bizottság által tett engedmények egyoldalúan hátrányosak az európai termelők, különösen agrár-vonatkozásban az exportban érdekelt országok (Franciaország, Írország, Olaszország, Magyarország stb.) számára. A magyar kormány nem tartja elfogadhatónak a jelenleg a Bizottság által az eddigiekhez képest javasolt további engedményeket, mivel ezek elfogadása esetén a magyar termelők egy része elveszíthetné megélhetését. Az exportszubszidiák egyoldalú

felszámolásával, illetve az európai piacvédelem leépítésével leküzdhetetlen hátrányba kerültünk volna a harmadik világbeli, illetve az amerikai mezőgazdasági szállítókkal szemben a nemzetközi kereskedelemben, de ezen túlmenően az Európai Unión belül is át kellett volna szabni bizonyos, 2013-ig előirányzott keretfeltételeket, amivel a magyar agráriumnak szánt közvetlen kifizetések rövidültek volna meg. Nekünk ez a védett, 450 millió lakosú uniós piac elfogadható versenyfeltételeket biztosít, s ezt veszélyeztette volna, ha búzáinkat vagy kukoricánkat kiszorítja innen a brazil vagy amerikai termék, mert azokra az unió nagyszabású piacnyitása vonatkozott volna.

6. ÖSSZEGRZÉS

A sikeres tárgyalási eredményhez minden WTO-tagnak tényleges fejlettségi szintjének megfelelően kell hozzá járulnia. Elengedhetetlen, hogy a fejlettségüket és versenyképességüket tekintve általánosan vagy egyes ágazatok vonatkozásában a világ élvonalába tartozó, magukat fejlődőnek besoroló országok valós fejlettségi szintjüknek megfelelően vállaljanak részt az érdemi kereskedelmi liberalizációból.

Az Unió 1992 óta tartó folyamatos reformjai révén igyekszik egyre inkább elszakítani az agrártámogatásokat a konkrét termeléstől, a WTO-i értelemben először „kék”, majd napjainkban már zömében ún. „zöld” dobozos támogatásként eljuttatni a pénzt a termelőkhez. Emellett a WTO-ban sokszor reménytelennek látszó küzdelemben közelítik a leépítési ajánlataikat a Doha fordulón.

Időközben törvényerőre emelkedett az USA új farmtörvénye 2008. május 22-én, amelyből kitűnik, hogy a Kongresszus – a nagy befolyású amerikai agrár-élelmiszeripari lobbival a háta mögött, figyelemre se méltatva az említett erőfeszítéseket és a várható piaci viszonyokat – a világtendenciával ellentétben a korábinál is magasabb szintre emelte és egyre inkább súlyosan piac- és versenytorzító irányba változtatta agrárszubszencióit.

A forduló gyors lezárására szinte nincs esély, de ez nem feltétlen tragédia, főleg, ha a tárgyalások egy távolabbi időpontban a WTO-tagállamok többsége számára kielégítő eredménnyel zárulhatnak. Ennek az esélyei talán még nem tűntek el.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] DR. PALKOVICS MIKLÓS: Az EU közös agrárpolitikája és a magyar élelmiszergazdaság, Pannon Tudományos Műhelyek, 2008. április 23.
- [2] WTO Agriculture Negotiations. The issues, and where we are now. Information and Media Relations Division of the WTO Secretariat. <http://www.wto.org>.
- [3] HALMAI PÉTER (szerk.): Az Európai Unió agrárrendszere. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2002.
- [4] POPP JÓZSEF: Az USA agrárpolitikájának gyakorlata napjainkig. Agrárgazdasági tanulmányok, 2002. 8. szám. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest, 2002.
- [5] POPP JÓZSEF: Az USA agrárpolitikájának változása napjainkig. Külgazdaság, XLVII. évfolyam, 5. szám, 2003.
- [6] SOMAI MIKLÓS: Széllal szemben? (Avagy az Európai Unió esélyei a millenniumi WTO-fordulón, az amerikai agrárpolitika és az USA érdekvérvényesítési erejének ismeretében.) VKI, Kihívások 146. szám, Budapest, 2001.

- [7] DR. MAJOROS PÁL: Az Európai Unió és India gazdasági-kereskedelmi kapcsolatai. EU Working Papers 2003/4 szám.
- [8] A globális környezet középtávú gazdasági előrejelzése, Vitaanyag, 2007. január. A világ mezőgazdasága és az agrártermékek világkereskedelme (WTO) Világ-gazdasági Kutatóintézet 2007.
- [9] ROSE, ANDREW K. (2002): Do we really know that the WTO increases trade? National Bureau of Economic Research Paper Series. Working Paper 9273. Cambridge, MA, October (2002) <http://www.nber.org/papers/w9273>.
- [10] ROSE, ANDREW K.: Do WTO members have a more liberal trade policy? National Bureau of Economic Research Paper Series. Working Paper 9347. Cambridge, MA, November (2002) <http://www.nber.org/papers/w9347>.
- [11] ROSE, ANDREW K.: Does the WTO make trade more stable? National Bureau of Economic Research Paper Series. Working Paper 10207. Cambridge, MA, January (2004) <http://www.nber.org/papers/w10207>.
- [12] ROSE, ANDREW: Which International Institutions Promote International Trade? Review of International Economics. Blackwell Publishing Ltd. Vol. 13 No (2005);
- [13] HALMAI PÉTER: Az agrárgazdaság EU-adaptációja. Várható feszültségek, gazdasági és társadalompolitikai kihívások. Politikatudományi Szemle 2004. 1–2. szám.
- [14] SUBRAMANIAN, ARVIND, WEI, SHANG-JIN: “The WTO Promote Trade, Strongly but Unevenly,” National Bureau of Economic Research (Cambridge, MA) Working Paper No. 10024, October (2003), ill. Journal of International Economics 72 (2007) 151-175.
- [15] DENZAU ARTHUR T., KIMB, MYEONG HWAN: The WTO Does Promote Trade Claremont, CA 91711 Working Paper No. 2006-04.
- [16] DENZAU ARTHUR T., KIMB, MYEONG HWAN: Does WTO Promote trade? Further Evidence Claremont, CA Working Paper No. 2006-05.
- [17] CSÁKI CSABA: Nemzetközi agrárkereskedelem és a WTO-tárgyalások, Közgazdaság 2007/3.
- [18] MATTHEWS, ALAN, WALSH, KATE: DDA: Mixed Prospects for Developing Countries, Discussion Paper No. 157., June 2006, Trinity College Dublin.
- [19] JASON H. GRANT, CHRISTOPHER F. PARMETER: Has The WTO promoted succesful regional Trade Agreements? <http://purl.umn./6551> American Agricultural Economics Association.
- [20] HERZ B., WAGNER M.: Does the WTO and the GSP foster bilateral trade? Diskussion paper 01-07 ISSN 1611-3837 Universität Bayreuth Jan. 2007.
- [21] TOMZ, MICHAEL, JUDITH, GOLDSTEIN, DOUGLAS, RIVERS: Membership has its Privileges: The impact of GATT on International Trade, American Economic Review 97 No.5 Dec.
- [22] SOMAI MIKLÓS: Az USA agrárpolitikája a kezdetektől napjainkig. VKI, Műhelytanulmányok, 41. szám, Budapest. 2002.
- [23] A sikeres EU-tagság nemzetközi tényezői. Az EU nemzetközi kereskedelmi konfliktusai (USA, Kína, WTO) vitaanyag. VKI 2007. január.

ILDIKÓ NEUMAN-VIRÁG
Agricultural trade liberalization

Agricultural trade liberalization is a major concern of developing countries and was brought into international negotiations during the Uruguay Round. During the WTO negotiations 3 pillars have evolved: market access, export competition, and domestic support. These three pillars provide the basis for further negotiations. However, expectations were greater than the result. Agriculture has become the most important and controversial issue. The Doha Round was to make trade rules fairer for developing countries and was initiated by the WTO in 2001, has been working toward a global trade agreement that would liberalize markets, primarily agriculture, manufacturing and services, to reduce poverty and promote development. The biggest stumbling block has been agriculture, with the developed countries urging developing nations to open their markets, while the latter object to the heavy subsidies on developed countries' own agricultural products. The Doha Round of trade talks broke down at the end of July 2008 since the participants were unable to reach a compromise on modalities after nine days of ministerial meetings in Geneva.